

Posudek vedoucího práce na diplomovou práci Bc. Markéty Sagačové „Sociální těla v queer podniku“. Praha, Fakulta humanitních studií UK 2017, 77 s.

Markéta Sagačová si ve své diplomové práci klade za cíl „antropologickou interpretaci těl v prostředí queer podniku“ (s. 7). Zvolený podnik, který nazývá Osvěžovna, přitom nahlíží v bourdieuovské perspektivě „jako určité sociální pole, v němž se ustavuje queer habitus“ (s. 27).

Zkoumaný problém ukotvuje primárně ve dvou rovinách: antropologii těla, resp. konceptualizaci těla v antropologii, a queer teorii. V případě prvně zmiňované vychází zejména z přehledové studie Soukupa a Balcerové, již doplňuje o další přehledovou studii Kaščáka a Obertové společně s původními pracemi Bourdieuho, Bowie, Csordase, Goffmana, Foucaulta, Mause, Murphyho a Sanderse s Vailem. Pojítkem jí je rozdělení kulturní dimenze lidského těla na tři strukturální úrovně, jež Soukup a Balcerová prezentují jako tělo modifikované, disciplinované a sémiotizované, přičemž největší prostor věnuje práci disciplinovanému tělu s využitím Foucaultových konceptů disciplinace a biomoci. Oproti perspektivám nahlížení těla je queer teorie výrazně upozaděna a omezuje se pouze na představení výchozích konceptů odmítání heteronormativity a tradičního binárního dělení genderu skrze práce Fafejty, Marinucci, Spargo, Sullivan a Zábrodské.

Teoretické ukotvení tak autorce nabízí řadu perspektiv, jak zkoumaná těla nahlížet, přičemž autorka nepreferuje žádnou z nich, ale přijímá všechny. To jí na jedné straně poskytuje rámec, jak text strukturovat a zároveň dává široké možnosti interpretace, ovšem na straně druhé zabraňuje některý z interpretačních rámců dotýkajících se těla hlouběji rozpracovat a důsledněji aplikovat. Queer teorie je pak spíše užita ke kontextualizaci zkoumaného sociálního pole než jako jeho interpretační rámec.

Práce je postavená na etnografickém výzkumu s důrazem na zúčastněné pozorování. Kapitole věnovaná metodologii sestává z popisu zvolených postupů (s. 27-33) včetně etiky (s. 38-39), doplněných o reflexi provedeného výzkumu (s. 33-38). Toto rozdělení na deklarované postupy a jejich realizaci nabourává pojetí etnografie jakožto výsostné praxe, jejímž určujícím rysem je flexibilita ve vztahu k terénu a průběhu výzkumu. A tak ačkoliv metodologická kapitola nepostrádá žádnou z očekávaných náležitostí, forma její prezentace vyvolává dojem oddělení epistemologie od samotné praxe. To je částečně podpořeno i absencí metodologické literatury věnované explicitně etnografii (s výjimkou práce Angrosina a svazku editovaného Stöckelovou a Abu-Ghossem, který je však využit pouze ve vztahu k reflexi, nikoliv epistemologii). Na druhou stranu je třeba ocenit autorčinu snahu o transparentnost výzkumné praxe, která je na rozdíl od uhlazenosti deklarovaných postupů, jak je z reflexe patrné, vždy „messy business“.

Jádro práce tvoří prezentace empirických dat a z nich vyplývajících výsledků výzkumu (s. 40-67). Po popisu prostoru a aktérů zkoumaného sociálního pole autorka další kapitoly strukturuje s využitím zmiňované typologie navržené Soukupem a Balcerovou na tělo upravované, poslušné a sémiotizované, jež dále doplňuje o tělo konzumující. Tato strukturace přitom představuje nejexplicitnější užití teorie při zacházení s daty. Autorka sice data interpretuje s využitím konceptů ustanovených v teoretické části, tedy překonává pouhou deskripci směrem k interpretaci, nicméně bez explicitního dialogu s teorií. Absence dialogu empirických zjištění s teorií, jež je patrná na výskytu pouze několika málo odkazů, vede k tomu, že teorie představená v úvodní části může při čtení působit více jako strukturující princip než jako interpretační rámec. To považuji za velkou škodu, protože empirická data, která se autorce podařilo nashromáždit, nejsou banální, ačkoliv tak mohou bez adekvátní interpretace založené na teorii v některých momentech působit.

Tento dojem může být podpořen i některými neobratnými formulacemi, z nichž exemplární může být např. výrok na s. 27: „Etnografie popisuje skupiny osob – jejich instituce, interpersonální chování, hmotné produkty a víry (Angrosino, 2007, s. 1, 14). Já se taktéž zaměřovala na lidi v kolektivním smyslu.“ Práce tak má určité rezervy i po stránce stylistické.

Možná je v tomto ohledu trochu škoda, že autorka jako interpretační rámec nepoužila queer teorie (v zásadě i ve víceméně rudimentární podobě, v níž jsou prezentované v práci), aby se dobrala zjištění, jak tělesné praxe v Osvěžovně narušují heteronormativitu a binární klasifikace obecně, jež by mohla být zajímavá.

Závěr (s. 68-72) představuje kondenzaci zjištění prezentovaných v předchozích kapitolám. Ani zde bohužel nedošlo k realizaci explicitního dialogu s literaturou, který by práci posunul nad rámec aplikace teorie. Závěr tím nabývá spíše podoby shrnutí, které vlivem nutné kondenzace někdy působí poněkud schematizujícím dojmem.

Po formální stránce nemám k práci závažnější připomínky. Struktura práce je smysluplná, práce obsahuje pouze zanedbatelné množství gramatických chyb, překlepů či chybějících slov, autorka vede poznámkový aparát a odkazuje na užité zdroje (ať již literaturu či vlastní data).

V hodnocení práce musím jako vedoucí přihlídnout i k faktu, že po počáteční sérii konzultací autorka pracovala velmi samostatně. Vlastně do té míry, že do hotové práce už nebylo příliš času významněji zasahovat.

Celkově je možné shrnout, že autorka provedla smysluplné empirické šetření vedené snahou zodpovědět relevantní výzkumné otázky, nicméně vinou přílišné fixace na empirická data a pouze omezeného dialogu s literaturou se jí nepodařilo empirická data transformovat do interpretačně bohatších závěrů, které by přinesly hlubší porozumění přesahující rámec aplikace představených teorií.

I přes zmiňované nedostatky se však domnívám, že práce splňuje požadavky kladené na absolventskou práci a přináší vhled do zkoumané problematiky. Doporučuji ji proto k obhajobě a navrhuji hodnocení **dobře** v závislosti na průběhu obhajoby.

Otázky k obhajobě:

1. Autorka hovoří o queer habitu a habitu queer podniku, resp. návštěvníků osvěžovny (s. 54). O kterém z nich (více) vypovídá autorčin výzkum a jak se k sobě tyto habitusy vztahují?
2. Je možné se na základě shromážděných dat zamyslet nad tím, jak tělesné praxe v Osvěžovně narušují heteronormativitu a binární klasifikace obecně?

V Praze 7.9.2017

Mgr. Martin Heřmanský, Ph.D.